

УДК 341.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.74>

МІЖНАРОДНІ ОРГАНИ ТА ІНСТИТУЦІЇ У ПРОТИДІЇ ЕКОЛОГІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Грішаков М.В.,

*аспірант кафедри міжнародного і
європейського права**Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
<https://orcid.org/0009-0007-9983-9090>*

Грішаков М.В. Міжнародні органи та інституції у протидії екологічній злочинності.

У статті досліджено питання міжнародного інституційного механізму універсального і регіонального рівня у сфері протидії екологічній злочинності. Охарактеризовано інституції, створені на міжнародному універсальному і регіональному рівнях та їх внесок у протидію екологічній злочинності, серед яких: Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) у межах якої створено спеціалізовані робочі групи з протидії екологічній злочинності (Робоча група по боротьбі із забрудненням, Робоча група зі злочинів проти дикої природи, Робоча група Інтерполу зі злочинів проти лісового господарства, Робоча група Інтерполу зі злочинів проти риби). Міжнародний консорціум по боротьбі зі злочинами проти дикої природи (ICCCWC), що сприяє зміцненню систем кримінального правосуддя та забезпечення координації підтримки на національному, регіональному і міжнародному рівнях у боротьбі зі злочинами проти дикої природи та лісами. Агентство Європейського Союзу із співробітництва правоохоронних органів (Європол), яке надає оперативну підтримку в режимі 24/7 правоохоронним органам Союзу у протидії злочинності, включаючи екологічну злочинність. Європейська міждисциплінарна платформа проти злочинних загроз (EMPACT), яка має за завдання зруйнувати злочинні мережі, причетні до всіх форм екологічних злочинів. Мережа боротьби з екологічними злочинами (EnviCrimeNet), що є центром передового досвіду у кримінальних справах, пов'язаних із цією незаконною сферою. Цільова група Лусакської угоди, основна функція якої полягає у сприянні спільній діяльності держав-учасниць означеної угоди у проведенні розслідувань злочинних діянь щодо незаконної торгівлі дикою фауною і флорою.

Підкреслено роль неурядових інституцій у протидії екологічній злочинності. Зокрема акцентовано увагу на діяльності Crime Stoppers International – міжнародної некомерційної організації, яка підтримує зусилля правоохоронних органів у запобіганні та розкритті злочинів: Глобальній ініціативі – незалежній громадській

організації, що слугує діалоговою площадкою для широких дискусій та новаторських підходів у боротьбі з організованою злочинністю; Міжнародній організації розвитку – Nivos, що об'єднує людей та організації, які пропонують альтернативи тим, хто шукає рішення у своїй боротьбі за соціальну й екологічну справедливість. Зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: екологія, інституційні органи, протидія, транскордонні злочини, співпраця.

Hrishakov. M.V. International bodies and institutions in combating environmental crime.

The article explores the issue of the international institutional mechanism of the universal and regional level in the field of combating environmental crime. The institutions created at the international universal and regional levels and their contribution to combating environmental crime are characterized, including: the International Criminal Police Organization (Interpol), within which specialized working groups in the field of combating environmental crime were created (Pollution Crime Working Group, Wildlife Crime Working Group, Forestry Crime Working Group, Fisheries Crime Working Group). The International Consortium on Combating Wildlife Crime (ICCCWC), which promotes the strengthening of criminal justice systems and coordination of support at national, regional and international levels to combat wildlife and forest crime. The European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol), which provides 24/7 operational support to Union law enforcement agencies in combating crime, including environmental crime. The European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT), whose mission is to disrupt criminal networks involved in all forms of environmental crime. European Network for Environmental Crime (EnviCrimeNet), which is a center of best practices in criminal cases related to this illegal area. The Lusaka Agreement Task Force, the main function of which is to facilitate the joint activities of the member states of the said agreement in conducting investigations of criminal acts in the field of illegal trade in wild fauna and flora.

The role of non-governmental institutions in combating environmental crime is emphasized. In particular, attention is focused on the activities of Crime Stoppers International - an international non-profit organization that supports the efforts of law enforcement agencies to prevent and solve crimes: the Global Initiatives - an independent public organization that serves as a dialogue platform for broad discussions and innovative approaches in the fight against organized crime; International cooperation organization Hivos, bringing together people and organizations that offer alternatives to those seeking solutions in their struggle for social and environmental justice. Relevant conclusions were drawn.

Key words: ecology, institutional bodies, countermeasures, cross-border crimes, cooperation.

Постановка проблеми. Забезпечення безпеки в усіх сферах суспільного життя є одним із основоположних завдань світової спільноти на універсальному і регіональному рівнях. Боротьба з транскордонною злочинністю, що становить загрозу як для інтересів держав у цілому, так і для окремих осіб, є одним із пріоритетів міждержавного співробітництва у забезпеченні безпеки. Так, зокрема екологічна злочинність і незаконний обіг відходів становлять загрозу для навколишнього середовища і здоров'я населення та часто характеризуються міжнародним і транскордонним характером. Тобто екологічна злочинність є однією з найприбутковіших організованих злочинних дій у світі. Вона впливає не тільки на навколишнє середовище, але й на суспільство та економіку в цілому.

Транскордонний аспект екологічних злочинів у цій галузі наголошує на необхідності реагування з боку правоохоронних органів, спеціалізованих міжнародних інституцій та структур.

Виходячи з вищезначеного, обрана тема дослідження є актуальною і значимою для міжнародного кримінального права.

Стан дослідження проблеми. У науці міжнародного публічного права більша частка робіт присвячена загальним аспектам протидії екологічній злочинності, окремим її складовим, формам міжнародної співпраці правоохоронних органів у цій сфері, серед авторів слід вказати: Л. Козлюк, Р. Мовчан, Т. Сироїд, В. Тичина, М. Хаврат та інші. Разом з тим, означене питання потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Мета статті. Мета статті полягає у дослідженні міжнародної інституційної основи універсального і регіонального рівнів у сфері протидії екологічній злочинності.

Виклад основного матеріалу. Приступаючи до викладення матеріалу слід зазначити, що найбільший обсяг роботи у справі боротьби з міжнародною злочинністю здійснює Міжнародна орга-

нізація кримінальної поліції (Інтерпол), яка бере свій початок із Міжнародного конгресу кримінальної поліції 1923 р. у Відні (Статут організації був прийнятий у 1956 р.). Питання протидії екологічним злочинам є невід'ємною складовою діяльності організації, у межах якої створено спеціалізовані допоміжні структури у цьому напрямку, серед яких: Робоча група по боротьбі із забрудненням, Робоча група зі злочинів проти дикої природи, Робоча група Інтерполу зі злочинів проти лісового господарства, Робоча група Інтерполу зі злочинів проти риби. Кожна з означених робочих груп складається із старших експертів правоохоронних органів, які представляють країни-члени Інтерполу. Робота Інтерполу у цьому напрямку здійснюється у тісній співпраці з урядовими, неурядовими та міжнародними організаціями, задля припинення діяльності транснаціональних організованих злочинних груп, причетних до екологічних злочинів [1].

Міжнародний консорціум по боротьбі зі злочинами проти дикої природи (ICCCWC) [2] є спільним проектом п'яти міжурядових організацій. Партнерськими агентствами ICCWC є Секретаріат СІТЕС (Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що знаходяться під загрозою зникнення 1973 р.), Інтерпол, Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН), Світовий банк та Світова митна організація. Завдання ICCWC полягає у зміцненні систем кримінального правосуддя та забезпеченні скоординованої підтримки на національному, регіональному і міжнародному рівнях у боротьбі зі злочинами проти дикої природи та лісами. Підхід ICCWC спрямований на мобілізацію різних інструментів та послуг для створення довгострокового потенціалу національних агентств, відповідальних за дотримання законів про дику природу, для ефективної боротьби зі злочинами проти дикої природи.

Здійснення діяльності Консорціуму контролюється його Групою старших експертів (SEG), в якій представлена кожна з п'яти партнерських організацій. SEG визначає пріоритети для реалізації заходів, приймає рішення з ініціатив для підтримки та контролює загальну ефективність реалізації.

Консорціум використовує спрощену адміністративну модель, коли різні партнери ICCWC індивідуально чи колективно очолюють ключові ініціативи, узгоджені у межах Консорціуму.

Низку організаційних структур у цьому напрямку створено у межах Європейського Союзу. Безперечно, провідна роль у цьому напрямку відводиться Агентству Європейського Союзу із співробітництва правоохоронних органів (Європол) [3] однією з ключових цілей якого є надання правоохоронним органам Європейського Союзу (далі – ЄС, Союз) оперативної підтримки в режимі

24/7. Підтримка надається у підвідомчих сферах, а також у випадках, які перетинають декілька кримінальних сфер. Агентство підтримує розслідування, ініційовані державами-членами. Робота Європолу зазвичай полягає у розгляді злочинів, які потребують міжнародного підходу та співпраці між кількома країнами як усередині, так і за межами ЄС, серед цих злочинів слід вказати: тероризм; міжнародний оборот наркотиків та відмивання грошей; організоване шахрайство; підробка євро; торгівля людьми; екологічні злочини та ін. Європол підтримує проведення оперативних заходів у протидії означеним правопорушенням. Зокрема, у межах глобальної операції OPSON по боротьбі з шахрайством і продуктами харчування вилучено підроблені продукти харчування і напої на суму 230 мільйонів євро [4].

Рішення про те, яким злочинам віддати пріоритет, приймає Європейська міждисциплінарна платформа проти злочинних загроз (EMPACT), яка має чітку методологію для встановлення, реалізації та оцінки пріоритетів у боротьбі з організованою та серйозною міжнародною злочинністю, спрямовану на послідовне методологічне усунення найбільших загроз для ЄС, шляхом покращення та зміцнення співпраці між відповідними службами держав-членів, інститутів та агентств ЄС, а також третіх країн та організацій, у тому числі приватного сектору, де це доречно. Слід зазначити, що одним із пріоритетних напрямків ЄС у боротьбі із серйозною та організованою злочинністю в рамках EMPACT 2022-2025 рр., є екологічна злочинність задля протидії якої поставлено завдання: зруйнувати злочинні мережі, причетні до всіх форм екологічних злочинів, з особливим акцентом на торгівлю відходами та дикими тваринами, а також злочинні мережі та індивідуальні злочинні підприємства, здатні проникати у легальні бізнес-структури на високому рівні або створювати власні компанії для полегшення своїх злочинів [5].

Мережа боротьби з екологічними злочинами (EnvCrimeNet) [6] є неформальною мережею, що об'єднує поліцейських та інших борців з екологічною злочинністю на місцях. EnvCrimeNet також називають Європейським центром передового досвіду з кримінальних справ, пов'язаних із цією незаконною сферою. EnvCrimeNet має за мету розвиток відповідної діяльності з метою залучення учасників до кримінального переслідування екологічних злочинів та створення групи для обміну найкращими практиками й уроками, отриманими з попереднього досвіду. EnvCrimeNet також працює і за межами ЄС. Досвід, накопичений під час роботи в Мережі, використовується для експорту цієї моделі в інші регіони з великим впливом на боротьбу з екологічними злочинами, такі як Африка чи Латинська Америка, сприяючи обміну та створенню синергії.

Серед регіональних інституцій слід також вказати Цільову групу, створену відповідно до Лусакської угоди про спільні правоохоронні операції, спрямовані проти незаконної торгівлі дикою фауною та флорою (LATF) [7], яка є міжурядовою організацією, основна функція якої полягає у сприянні спільній діяльності між державами-членами означеної угоди при проведенні розслідувань щодо порушень національних законів, які стосуються незаконної торгівлі дикою фауною та флорою.

Суттєвий внесок у протидію екологічній злочинності, шляхом поширення інформації про такі злочини і про збитки, що завдаються оточуючому середовищу в результаті їх скоєння, а також вироблення сумісних дій, долучення громадськості до існуючої проблематики, роблять неурядові організації, серед яких слід вказати такі: Crime Stoppers International [8] – глобальна некомерційна організація, яка підтримує зусилля правоохоронних органів щодо запобігання та розкриття злочинів. Вона надає платформу, на якій люди можуть анонімно повідомляти про злочини партнерам із правоохоронних органів. Працює з державними і приватними партнерами над підвищенням обізнаності про наслідки злочинності та запускає проекти, які допомагають виявляти та знижувати рівень злочинності в усьому світі.

Глобальна ініціатива – незалежна організація громадянського суспільства (штаб-квартира Женева, Швейцарія), яка забезпечує платформу для проведення широких дискусій та новаторських підходів, які є фундаментальною основою всеосяжної глобальної стратегії боротьби з організованою злочинністю. До її складу входять відомі фахівці у галузі правоохоронних органів, управління та розвитку, які займаються пошуком нових та інноваційних стратегій та заходів реагування на організовану злочинність [9].

Nivos – міжнародна організація розвитку, керована гуманістичними цінностями, заснована у 1968 році [10]. Місія Nivos полягає у посиленні і об'єднанні голосів, які сприяють соціальній та екологічній справедливості і кидають виклик дисбалансу сил. Nivos підтримує розробку альтернативних рішень глибоко вкорінених проблем, щоб люди та спільноти могли робити відповідальний і справедливий вибір у рамках політичних та економічних систем, які слугують їхнім потребам і зберігають планету; об'єднує людей та організацій, які пропонують альтернативи тим, хто шукає рішення у своїй боротьбі за соціальну та екологічну справедливість.

Висновки. Виходячи з вищеозначеного, слід констатувати, що на міжнародному рівні створено низку органів, програм, мереж, діяльність яких тією чи іншою мірою спрямована на боротьбу з екологічною злочинністю, що характеризується транснаціональним характером, серед яких: Між-

народна організація кримінальної поліції (Інтерпол), Міжнародний консорціум по боротьбі зі злочинами проти дикої природи (ICWC), Агентство Європейського Союзу із співробітництва правоохоронних органів (Європол), Європейська міждисциплінарна платформа проти злочинних загроз (ЕМПАСТ), Мережа боротьби з екологічними злочинами (EnviCrimeNet), Цільова група, створена відповідно до Лусакської угоди про спільні правоохоронні операції, спрямовані проти незаконної торгівлі дикою фауною та флорою (LATF) тощо. Функціонування означених структур сприяє обміну досвідом у протидії екологічній злочинності, розвитку міжнародної співпраці у цьому напрямку тощо. Крім того, таке співробітництво здійснюється і на міждержавному рівні шляхом укладення двосторонніх і багатосторонніх угод у правоохоронній сфері та з іншими міжнародними структурами, до компетенції яких віднесено протидію злочинності.

Разом з тим слід констатувати, що одна з основних проблем у боротьбі з екологічними злочинами полягає в тому, що більша частина їх залишається непоміченою через скритність або неефективність правоохоронних органів у роботі з цією проблемою. Означене потребує всеосяжного підходу у міжнародному співробітництві з протидії екологічним злочинам із врахуванням сучасних викликів і перешкод.

Суттєвий внесок у протидію екологічній злочинності роблять також неурядові некомерційні громадські організації (інституції), серед яких: Crime Stoppers International, Глобальна ініціатива, Hivos, які своєю діяльністю допомагають виявляти та знижувати рівень злочинності в усьому світі шляхом інформування громадкості про негативні наслідки екологічних злочинів для оточуючого природного середовища і життя людини; працюють над розробкою проектів, що допомагають виявляти та знижувати рівень злочинності; пропагують дотримання екологічної справедливості для усіх спільнот тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Environmental crime partnerships. URL: <https://www.interpol.int/Crimes/Environmental-crime/Environmental-crime-partnerships> (дата звернення 27.05.2023).

2. ICWC – International Consortium on Combating Wildlife Crime. URL: <https://cites.org/eng/prog/icwc> (дата звернення 27.05.2023).
3. Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA // Official Journal of the European Union. 2016, L 135/53. P. 1–62. (дата звернення 07.04.2023).
4. Operations. URL: <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/operations?q=Environmental%20crimes> (дата звернення 01.04.2023).
5. EU Policy Cycle – EMPACT. URL: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/eu-policy-cycle-empact> (дата звернення 29.03.2023).
6. EnviCrimeNet. URL: <https://www.envicrimenet.eu/> (дата звернення 29.03.2023).
7. Lusaka Agreement on Co-operative Enforcement Operations Directed at Illegal Trade in Wild Fauna and Flora Lusaka, 8 September 1994. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1996/12/19961210%2001-13%20PM/Ch_XXVII_11p.pdf (дата звернення 30.04.2023).
8. Crime Stoppers International. URL: <https://www.crimestoppersinternational.org/area-of-focus> (дата звернення 27.05.2023).
9. Global initiative. URL: <https://globalinitiative.net/> (дата звернення 27.05.2023).
10. Hivos. URL: <https://hivos.org/about-hivos/vision-and-values/> (дата звернення 29.05.2023).